

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра _____ *Політичної соціології* _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ *ТЕОРІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИБОРУ* _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)
напряму підготовки _____ *0402 «соціологія»* _____
(шифр і назва напряму підготовки)
для спеціальності _____ *6.030101 соціологія* _____
(шифр і назва спеціальності (тей))
спеціалізації *політична соціологія* _____
(назва спеціалізації)
факультету _____ *соціологічного* _____
(назва факультету)

Кредитно-модульна система
організації навчального процесу

Харків – 2009 _____

ТЕОРІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИБОРУ. Робоча програма навчальної дисципліни
для студентів

(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки політична соціологія, спеціальністю соціологія.
„08” жовтня, 2009 р.-   с.

Розробники: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади).

Дублікаш Тетяна Миколаївна, канд. соціолог. наук, доцент кафедри політичної соціології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політичної соціології

Протокол № 1 від. “27” серпня 2009 р.

Завідувач кафедрою політичної соціології

_____ (підпис)

(_____)
(прізвище та ініціали)

“ ” _____ 20   р

Схвалено методичною комісією

Протокол №   від. “ ” _____ 20   р.

“ ” _____ 20   р. Голова _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів 2	Галузь знань соціологія (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки Політична соціологія (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): політична соціологія	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		3-й	-й
Загальна кількість годин – 72 години		Семестр	
		6-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента	Освітньо-кваліфікаційний рівень:	18 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		38 год.	год.
		ІНДЗ: год.	
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,89

для заочної форми навчання -

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: *оволодіння студентами інструментами теорії раціонального вибору (далі – РВ), що застосовуються для вирішення конфліктів, а саме, моделюванням конфліктних ситуацій з метою пошуку позитивно синергетичних результатів.*

Завдання:

- *ознайомлення студентів із загальними положеннями теорії раціонального вибору та перспективами її застосування у соціології, політичній соціології, теорії міжнародних відносин, політичних, економічних та юридичних науках тощо;*
- *ознайомлення студентів з теорією ігор як головним інструментом моделювання конфліктних ситуацій в рамках теорії раціонального вибору;*
- *ознайомлення студентів з принципами моделювання конфліктів та різними способами пошуку «точки еквілібріуму»;*
- *аналіз типових конфліктних моделей, таких як «Дилема в'язнів», «Гра гарантій», «Півні», «Морське полювання», «Печиво», «Родинна суперечка» та інші;*
- *ілюстрація евристичної цінності та можливостей застосування даних моделей для вирішення конфліктних ситуацій в політичній, економічній, правовій та інших сферах.*

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- *категоріальний апарат теорії раціонального вибору та теорії ігор;*
- *різні моделі, що застосовуються у теорії ігор;*
- *правила пошуку точок рівноваги у динамічних конфліктах.*

вміти:

- *моделювати конфліктні ситуації та презентувати їх у матричній чи графічній формі;*

- вміти знаходити точки рівноваги декількома способами та надавати рекомендації учасникам конфлікту щодо ефективних шляхів їх розв'язання;
- володіти моделюванням метаігор з двома розширеннями;
- застосовувати інструменти теорії раціонального вибору та теорії ігор для аналізу актуальних конфліктів сьогодення.

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Загальні положення та складові теорії раціонального вибору

Тема 2. Категорія ризику та основні стратегії у відношенні до ризику

Тема 3. Теорія ігор як основний інструмент моделювання стратегічних відносин для теорії раціонального вибору

МОДУЛЬ 2

Тема 4. Класичні моделі конфліктів в теорії ігор та особливості застосування різних критеріїв пошуку точки екілібріуму

Тема 5. Теорія метаігор. Теорія аналізу та вирішення конфліктів (ТАВК) Н. Фрезера та К. Хайпеля. Графічна модель вирішення конфліктів (ГМВК)

Тема 6. Алгоритми управління конфліктом

Тема 7. Теорія суспільного вибору

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Тема 1.	6	2	2			6						
Тема 2.	4	2				6						
Тема 3.	8	4	2			6						
Разом за модулем 1	18	8	4			18						
Модуль 2												

Тема 4.	12	4	4		6					
Тема 5.	8	2	4		4					
Тема 6.	4	2			4					
Тема 7.	12	2	4		6					
Разом за модулем 2	24	10	12		20					
Усього годин	72	18	16		38					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні положення та складові теорії раціонального вибору	2
2	Теорія ігор як основний інструмент моделювання стратегічних відносин для теорії раціонального вибору	2
3	Класичні моделі конфліктів в теорії ігор та особливості застосування різних критеріїв пошуку точки екілібріуму	4
4	Теорія метаігор. Теорія аналізу та вирішення конфліктів (ТАВК) Н. Фрезера та К. Хайпеля. Графічна модель вирішення конфліктів (ГМВК)	4
5	Теорія суспільного вибору	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теорія соціального вибору.	4
2	Теорія клубів.	2
3	Гра «Вуличний зачепа».	2
4	Переваги та недоліки правила більшості. Альтернативи правилу більшості.	2
5	Правило Кондорсе. Правило Борда.	2
6	Гіперігри.	4
7	Теорема Байєса та її використання в теорії ігор.	2
	Разом	18

9. Індивідуальне навчально - дослідне завдання

10. Методи навчання

Лекції, семінари

11. Методи контролю

Екзамен

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота							Сума
Модуль 1			Модуль 2		Модуль 3		
T1	T2	T3	T6	T7	T8	T9	100

T1, T2 ... T9 – теми модулів

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	Сума
Модуль 1			Модуль 2				40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
10		15	15	10		10		

T1, T2 ... T12 – теми модулів

Приклад за виконання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до _____	до _____	до _____	100

Для кожної теми модуля вказати форми контролю навчальних здобутків студентів та критерії оцінювання.

Для кожного модуля вказати мінімальну кількість балів, які повинен набрати студент для зарахування модуля.

Вказати умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
1-49	FX	незадовільно	не зараховано

13. Методичне забезпечення

Методичка з курсу

14. Рекомендована література

Базова

- 1. Култыгин В. П. Теория рационального выбора – возникновение и современное состояние// Социс. – № 1. – 2004.

- Melberg H. O. Three arguments about rational choice theory in sociology. – 1993. – Доступно на сайті: <http://www.geocities.com/hmelberg/papers/930520.htm>
- Рузавин Г. И. Теория рационального выбора и границы ее применения в социально-гуманитарном познании. – Доступно на сайті: http://www.elib.org.ua/philosophy/ua_show_archives.php?subaction=showfull&id=1108805088&archive=0213&start_from=&ucat=1&
- Теории рационального выбора – общее и особенное. – Доступно на сайті: http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2007/09/18/0000312240/L1_1.2.pdf
- Светлов В. А. Конфликт: модели, решения, менеджмент. – СПб.: Питер – 2005. – 540 с.
- Диксит А. К., Нейлбафф Б. Дж. Стратегическое мышление. – М. – СПб. – К. – 2007. – 376 с.
- Переслегин С. Самоучитель игры на мировой шахматной доске. – М. – СПб. – 2006. – 619 с.
- Нейман Дж. Фон, Моргенштерн О. Теория игр и экономическое поведение. – М. – 1970.

Допоміжна

- Scott J. Rational Choice Theories // Understanding Contemporary Society: Theories of the Present. – Sage Publications. – 2000.
- Arnsperger Ch., Varoufakis Y. What is Neoclassical Economics? // Post-autistic economics review. – №38. – 2006.
- Neckathorn D. D. The paradoxical relationship between sociology and rational choice // The American Sociologist. – May, 1997.
- Девятко И. Ф. Логические и содержательные трудности рационального объяснения действия // Социологический форум. – 1998. – Т. 1. – № 1. – Доступно на сайті: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/1396.html>
- Радаев В. В. Хозяйственная мотивация и типы рациональности // Социологический журнал . – 1997. – №1-2. – С. 183 - 200.

- Heap H. & al. The Theory of Rational Choice: A Critical Guide. – Blackwell. – 1992.
- Elster J. Nuts and Bolts for the Social Sciences. – Cambridge University Press. – 1992.
- Rational Choice / Ed by Elster J. – New York University Press. – 1986.
- Kreps D. Game Theory and Economic Modeling. – Oxford: Oxford University Press. – 1990.
- Nash J. F. Non-cooperative games // Annals of Mathematics. – 1951. – V.54. – P. 286-295.
- Osborne Martin J. An introduction to Game Theory Appendix. – OUP. – 2004.
- Shubik M. The Dollar Auction Game: A Paradox in Noncooperative Behavior and Escalation // Journal of Conflict Resolution. – №15. – 1971. – pp. 109-111.
- Abel E. The Missile Crisis. – New York: J. B. Lippincott. – 1966.
- Allison G. Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis. – Boston: Little, Brown & Co. – 1970.
- Howard N. The Present and Future of Metagame Analysis // European Journal of Operational Research. – 1987. – V.32. P. 1-25.
- Axelrod R. & Hamilton W. D. The evolution of cooperation. Science 211:1390-6. – 1981.
- Axelrod R. The evolution of cooperation. New York: Basic Books. – 1984. – 256 p.
- Нуреев Р. М. Теория общественного выбора: Курс лекций. – М.: Издательский дом ГУ ВШЭ. – 2005. – 531 с.
- Олсон М. Логіка колективної дії: суспільні блага і теорія груп. – Київ: Лібра. – 2004. – 271 с.
- Harding G. The Tragedy of the Commons // Science. – № 162. – 13.12.1968.
- Farquharson R. Theory of Voting. – New Haven, Conn.: Yale University Press. – 1969.

- Riker W. The Art of Political Manipulation. – New Haven, Conn.: Yale University Press. – 1986.
- Brams S. , Fishburn P. Approval Voting. – Boston, Mass.: Birkhauser. – 1983.
- Raiffa H. The Art and Science of Negotiation. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press. – 1982.
- Ikle F. How Nations Negotiate. – New York: Harper and Row. – 1964.

15. Інформаційні ресурси

Статті, що доступні на сайтах, які містять підборки робіт з теорії ігор:

<http://www.gametheory.net/educators.html>,

<http://www.geocities.com/hmelberg/elster/elarticb.htm>,

<http://www.cscs.umich.edu/Software/ComplexCoop.html>